

in Ned. Indië is blijven bestaan. De in het opstel van DE SNOO gegeven meeningen kan ik grootendeels onderschrijven. Ik wil echter gaarne een kleine aanvulling geven, waarvan ik overtuigd ben, dat zij in den geest van den schrijver is, omdat wij deze meening in een gezamenlijke publicatie op het Int. Congres voor Verloskunde en Gynaecologie in 1938 te Amsterdam verdedigden.

Het minder voorkomen van eclampsie in Ned. Indië ondervindt zeker invloed van de sobere voeding en het mindere zoutgebruik. Er is echter een derde factor, die niet verwaarloosd mag worden. Het staat vast, dat eclampsie meer voorkomt bij eerstbarenden dan bij meerbarenden. Bij een kinderrijk volk is het aantal eerstbarenden ten opzichte van het aantal meerbarenden geringer dan bij een kinderarm volk. Uit dien hoofde komen dus bij een kinderrijk volk per 1000 bevallingen minder eclampsiegevallen voor dan bij een kinderarm volk.

Deze factor heeft mijns inziens ook zijn beteekenis bij het verklaren van het minder voorkomen van eclampsie in oorlogstijd, het meer voorkomen van eclampsie bij ongehuwden, het meer voorkomen van eclampsie in steden dan op het platteland. Ik opperde in 1938 de veronderstelling, dat het feit, dat van 1900—1938, niettegenstaande de uitbreiding van praenatale zorg de sterfte aan eclampsie niet gedaald was, ook moest worden verklaard door vermindering van kinderaantal, en dus vermeerdering van eclampsiegevallen.

De gunstige invloed werd hier dus door een ongunstigen factor teniet gedaan. In Indië beschikte ik toen niet over cijfers om deze veronderstelling te staven. VAN BOUWDIJK BASTIAANSE heeft toen op grond van gegevens uit het Bevolkingsregister te Rotterdam deze stelling kunnen bewijzen (Inaugureele rede, Amsterdam, 1938).

Amsterdam, 15 Januari 1946

R. REMMELTS

DE VERLOSKUNDE IN NEDERLANDSCH INDIË

Collega DE SNOO drukt zich in zijn artikel „De verloskunde in Nederlandsch Indië” (dit *Tijdschrift* bl. 11, 1946) te apodictisch uit, wanneer hij schrijft: „Bij nader onderzoek is gebleken, dat de groote sterfte aan atonische nabloedingen niet het gevolg is van een onoordeelkundige behandeling door doekoens, die teveel de handgreep van CREDÉ zouden toepassen, want dan zouden af en toe inversies moeten voorkomen, wat in werkelijkheid niet het geval is; zelf zag ik er niet een”.

In de 10 jaren, dat ik in Indië ook een werkzaam aandeel had in de verleening van verloskundige hulp aan de Javaansche bevolking op het platteland, nam ik in het Kedirische 5 gevallen van inversio uteri waar; collega KETEL in Modjowarno in 7 jaar 3. VAN BUUREN vermeldt in zijn statistiek van 564 bevallingen niet minder dan 7 gevallen van partiele en 6 van totale inversio uteri. VISCHER zag de complicatie bij de Dajak's. Behalve onoordeelkundige manipulaties in den zin van CREDÉ, heeft ook het trekken aan de navelstreng door de doekoens beteekenis. Men leze eens de dissertatie van dr. J. A. VERDOORN, *Verloskundige hulp voor de inheemsche bevolking van Nederlandsch Indië*, 1941, Leiden.

Groningen, 18 Januari 1946

L. D. EERLAND

EERSTE HULP BIJ ONGELUKKEN.

Tijdens mijn praktijkwaarneming, kort na de bevrijding, in Berkel werd ik met grooten spoed geroepen naar een kamp, waar N.S.B. leden en collaborateurs waren te werk gesteld; een der bewakers, lid van de „Binnenlandsche Strijdkrachten” was door een pistool- of revolvershot in den mond getroffen; het ongeluk was gebeurd doordat de gewapende bewaker gevallen was en het schietwapen blijkbaar daarbij was afgegaan. Bij mijn komst lag de getroffene languit op den grond; bleek, met gesloten oogen; de pols was slap en snel; het bewustzijn blijkbaar beneveld. Rechts van den getroffene lag een groote plas bloed, naar schatting $\frac{3}{4}$ —1 l, ten deele gestold; links van den getroffene zat geknield een kameraad van de B.S. die onverstoorbaar de linker arteria carotis dichtdrukte; de rechter onderlip was door den kogel tamelijk ernstig beschadigd. Aangezien mij werd medegedeeld, dat de getroffene tot den R. K. godsdienst behoorde, werd door mij en de eveneens ontboden assistente van den dorpscollega geestelijke bijstand ingeroepen. De B.S. kameraad deelde intusschen mede, dat het bloed, dat aanvankelijk bij groote golven uit den mond van den getroffene kwam, had opgehouden te vloeien, nadat hij den druk op de slagader had uitgeoefend.